

اگر به فلان وزارت اعتراض دارند، کسی از مسئولان آن وزارتخانه برود پاسخ دهد. در تجمعات اعتراضی، مراجع ذی ربط هم حضور داشته باشند و امنیتشان هم حفظ بشود. جامعه مدنی و جامعه آزاد همین است. این می شود تجمع درستی که به اصلاح امور منجر می شود. در همه کشورها هم هست. برای کشور ما اتفاقاً بیشتر موضوعیت دارد. چون ما برای درست کردن و بهترین و خوشایند کسی از اعتراض و تجمع حرف نمی زنیم، بلکه می گوئیم این کشور از ابتدای انقلاب با نگاه مردم و با میدان داری مردم شکل گرفته است. ما که نه پشتیبان خارجی داریم که حکومتمان را نگه دارد و نه می توانیم و نه می خواهیم که با زور سرنیزه این کشور را مدیریت کنیم. ما بعد از خدا فقط مردم را داریم. یک آدم هم از این نظام برگردد، برای ما خسارت است. لذا ما باید اعتراض هر کس را فرصت بدانیم. شما فرصت بدهید بیاید اعتراض کند، بعد هم بروید وقت بگذارید و با او صحبت کنید. من مسئول با کسی که اعتراض دارد چه می توانم انجام دهم؟ می توانم با او قهر کنم و از او رو بگردانم و می توانم به او رو کنم و بگویم چه می گویی، بنشین حرف بزن، حرف من را هم بشنو. این قاعده کشورداری ماست؛ لذا یک راه بیشتر نداریم: طبیعتاً باید برای کسانی که معترض هستند، وقت بگذاریم و با آن ها حرف بزنیم. یک تعداد کمی هم از قبل تکلیفشان روشن است؛ آن ها که رفته اند از منافقین و بیگانگان درسی گرفته اند و آمده اند آدم ها را تحریک کرده اند و نظم عمومی را به هم زده اند. طرف آمده اسلحه دست گرفته و می خواهد مردم را بکشد و کشته سازی کند. حساب چنین افرادی جداست. تکلیفشان معلوم است و ماجرایشان ربطی به اعتراض مدنی و حق قانونی اعتراض ندارد. در این باب بحثی نیست. حق اعتراض مربوط به افرادی است که متعلق به این مملکت اند، مزدور بیگانه نشده اند، اعتراض مدنی دارند، قانون رعایت می کنند، باید اجازه بدهیم این ها حرف بزنند حتی حرف ناوارد و باطل. اگر هم کسی حرف باطل می زند، باید برویم او را قانع کنیم تا حرف باطل نزند، نه اینکه نگذاریم حرف بزند.

### یعنی نباید به اعتراض، نگاه نمایشی داشت.

بله، اعتراض فرصت نظام است. دفاع از حق اعتراضات یک ژست سیاسی یا یک ادای سیاسی نیست که بگوئیم ما موافق تجمعات هستیم. ما باید از هر فرصتی برای اینکه این همبستگی ملی را حفظ کنیم و اعتقادات مردم را به نظام تقویت کنیم استفاده کنیم. این یک موقعیت است.

**شما به همدلی و همبستگی اشاره کردید که به ویژه در کشور ما مقوله بسیار مهمی است اما کارکرد اعتراض فقط همدلی میان دولت-ملت و کاهش شکاف های اجتماعی نیست. اعتراض از وجهی دیگر در اصلاح سیاست های اشتباه، بهبود روندهای فاسد یا ناکارآمد و پیگیری مطالبات عمومی نیز اثر می گذارد. آیا سازوکاری در قوانین برای تذکر به نظام حکمرانی و مهار اشتباه های حکمرانان پیش بینی شده است؟**

بله، بر اساس قانون امر به معروف و نهی از منکر، می توانند برونند تجمع برگزار کنند و موضع بگیرند و وظیفه شان را انجام دهند. جایی مسئولی دارد خطا می کند، راه را اشتباه می رود، بستر فساد را فراهم می کند، حرف ناصواب می زند، اعمال غلط مرتکب می شود، افراد نالایق و فاسد را به کار می گیرد و به جان مردم می اندازد؛ بله، در اینجا مردم باید اعتراض کنند. اصلاً اینجا اعتراض واجب است. اینجا باید امر به معروف و نهی از منکر کنند. فریضه اسلامی امر به معروف و نهی از منکر در اصل ۸ قانون اساسی پذیرفته شده است؛